

**Projev předsedy Akademie věd ČR prof. Jiřího Drahoše
(XLII. zasedání Akademického sněmu AV ČR, 19. 3. 2013)**

Vážené členky a členové Akademického sněmu, vážení hosté, dámy a pánové,

v úvodu svého dnešního vystoupení bych se rád věnoval krátkému zamyšlení nad tím, jak se vyvíjela situace Akademie věd během uplynulého čtyřletého funkčního období Akademické a Vědecké rady Akademie věd ČR. V další části pak okomentuji zprávu o činnosti Akademické rady a krátce se zastavím u vybraných výsledků vědecké práce v Akademii věd za období, jež uplynulo od našeho posledního setkání na Akademickém sněmu. Závěr svého vystoupení bych rád zaměřil na několik poznámek ke Strategii rozvoje Akademie věd v následujícím období.

Dámy a pánové, pokud bych měl jednou větou shrnout právě končící funkční období současného vedení Akademie věd, řekl bych, že v uplynulých čtyřech letech jsme se svou prací snažili přispět především k odvrácení hrozby destabilizace systému vědy a výzkumu v České republice a propadu financování Akademie věd, ohrožujícímu dokonce i samu existenci jejích pracovišť. Tuto situaci máme všichni spojenou s konáním mimořádného Akademického sněmu v červnu roku 2009. Jak víte, krátce poté, co byl ukončen přechod našich pracovišť na formu veřejných výzkumných institucí, schválila vláda České republiky Reformu systému výzkumu, vývoje a inovací. Součástí kroků směřujících k uskutečnění této reformy v interpretaci tehdejší Rady pro výzkum, vývoj a inovace (RVVI) byl i návrh na snížení institucionálních výdajů Akademie věd o více než 1 miliardu v r. 2010 oproti roku 2009, tj. o více než 20 %, a další pokles, zhruba padesátiprocentní, do roku 2012.

Ve složitém období po zmíněném mimořádném sněmu pak Akademie věd a její pracoviště musely čelit opakovaným útokům na svoji integritu a postavení v systému vědy a výzkumu v České republice. Bylo nutné operativně řešit řadu krizových situací vesměs vyvolaných návaznými stanovisky a postupy RVVI. To, že se nakonec podařilo dosáhnout alespoň částečné stabilizace rozpočtu a zachovat demokratický charakter řízení Akademie věd, který odpovídá její úloze a pozici ve veřejném prostoru, považuji za jednoznačný úspěch, za který patří poděkování také vám všem. V této souvislosti bych chtěl zvláště poděkovat členům Akademické a Vědecké rady, jejichž funkční období právě končí, a ocenit jejich mimořádné nasazení za nelehké situace, kterou jsem připomněl.

S výhodou určitého časového odstupu musím konstatovat, že návrh likvidačního rozpočtu pro Akademii věd byl pro nás v řadě věcí poučný. Ukázal například, jak důležitá je pro naši existenci podpora veřejnosti a také naše schopnost komunikovat s veřejností prostřednictvím médií. V uplynulém období jsme proto hodně úsilí věnovali zajištění postavení Akademie věd a jejích pracovišť jako institucí nejen vědecky respektovaných, ale také dostatečně viditelných ve veřejném prostoru. Akademie věd je nyní vnímána širší veřejností jak díky svým výsledkům, tak i díky tomuto úsilí jako instituce, které patří přední místo v systému vědy a vzdělávání současné české společnosti. Je velmi důležité, že se vědní politika, včetně postavení Akademie věd, a dokonce i věda samotná, staly součástí veřejné diskuse. V tomto smyslu pokládám za významné také přijetí memorand o spolupráci Akademie věd se Senátem a s Poslaneckou sněmovnou Parlamentu ČR. Obě zmíněná memoranda již

vyústila do konkrétních aktivit, přičemž je připravována řada dalších společných akcí. S výše zmíněnou reflexí je rovněž spojena příprava Strategie dalšího rozvoje Akademie věd, kterou bychom chtěli reagovat na konkrétní problémy společnosti v České republice. V neposlední řadě jde stále také o to, aby bylo další směřování Akademie věd a jejích pracovišť srozumitelné a pochopitelné i širší veřejnosti.

S ohledem na snahu zvyšovat kvalitu výsledků vědecké práce i vědecký výkon v Akademii věd považuji za významnou událost předchozího období hodnocení výzkumné činnosti našich pracovišť a jejich vědeckých útvarů, které se uskutečnilo v letech 2010-2011. Rád konstatuji, že toto hodnocení, které na rozdíl od většiny těch předchozích tentokrát zasahovalo až na úroveň jednotlivých vědeckých týmů, jasně potvrdilo, že Akademie věd je institucí, v níž je podpora špičkového výzkumu skutečnou prioritou. Je proto třeba ocenit úsilí všech, kteří na pracovištích Akademie věd i v jejím vedení přispěli k úspěšnému průběhu tohoto hodnocení. Zvláštní poděkování patří profesorovi Rábovi, členu Akademické rady, pod jehož vedením hodnotící proces probíhal.

Z naléhavých úkolů, kterými jsme se zabývali, musím zmínit především systematickou a věcnou kritiku Metodiky hodnocení výsledků výzkumných organizací, jež se stala trvalou součástí naší práce v posledních letech. Za pozitivní v tomto kontextu považuji skutečnost, že se podařilo omezit vliv metodiky na výši institucionální podpory. Z posledního vývoje jednání na Radě pro výzkum, vývoj a inovace se zdá, že připravovaná novela zákona č. 130/2002 Sb., o podpoře výzkumu, vývoje a inovací, by mohla otevřít cestu k postupné eliminaci „kafemlejnku“ a k přípravě rozpočtu na vědu a výzkum v souladu s doporučeními Mezinárodního auditu, nicméně o konečném výsledku těchto jednání si Vás dovoluji informovat až na prosincovém zasedání Akademického sněmu.

Jednou z klíčových otázek a současně agend Akademie věd a Akademické rady jako celku je vztah k vysokým školám. Mám za to, že spolupráce a propojení na úrovni ústavů, kateder, fakult a škol se po celé uplynulé období dobře rozvíjely, o čemž mimo jiné svědčí více než padesátka společných pracovišť a další, jen obtížně vyčíslitelný počet společných projektů. Za jednu z nejvýznamnějších událostí uplynulého období považuji rovněž podepsání Společného prohlášení předsednictev Akademie věd ČR, České konference rektorů a Rady vysokých škol o užší vzájemné spolupráci. Jsem rád, že v rámci této platformy proběhlo v posledních měsících již několik pracovních jednání s představiteli těchto reprezentací vysokých škol.

Poměrně dobře, i když bohužel zdaleka ne v souladu se všemi odůvodněnými požadavky, se dařilo zajišťovat i naši výzkumnou činnost po stránce jejího technického a přístrojového zabezpečení. Přes vynucené omezení některých investičních akcí pokračovalo úsilí vedení Akademie věd o soustavné zlepšování přístrojového vybavení pracovišť. Velké naděje vkládáme do projektů ELI a Biocev financovaných z prostředků evropských strukturálních fondů, v nichž jsou hlavními aktéry pracoviště Akademie věd.

Jsem velmi rád, že mohu konstatovat, že i v tomto složitém období se dařilo badatelským týmům z Akademie věd zvyšovat kvalitu i kvantitu výsledků vědecké práce. To lze průkazně doložit například i počtem prací z ústavů Akademie věd každoročně registrovaných v systému Web of Science. Za uplynulé čtyři roky se

počet těchto mezinárodně relevantních výsledků zvýšil o 13 tisíc, přičemž 84 % představovaly impaktované články. Průměrný počet citací na jeden článek byl přitom u pracovníků Akademie věd o 36 % vyšší, než citovanost článků z produkce jiných výzkumných institucí v České republice.

Mnohem menší spokojenost musím bohužel projevít se stávající úrovní spolupráce s průmyslovou sférou. Přestože Akademie věd v posledních letech opakovaně podpořila kontakty mezi svými pracovišti a uživateli výsledků ve sféře průmyslového výzkumu, a na pracovištích se výrazně zvýšilo povědomí o využívání výsledků výzkumu a práv k duševnímu vlastnictví, podpora výzkumu uskutečňovaného na pracovištích Akademie věd a veřejných vysokých škol ze strany českého podnikatelského sektoru stále téměř neexistuje. Za velmi důležitou v této souvislosti proto považuji další kultivaci prostředí stimulačím skutečnou spolupráci mezi akademickou a podnikatelskou sférou. Užitečnou pomůckou pro toto směřování jsou metodické výstupy tzv. Individuálního projektu národního „Efektivní transfer znalostí“ (IPn EF-TRANS). Jsem rád, že v této snaze nacházíme porozumění i u některých významných firem či podnikatelů, stojících ovšem často mimo oficiální reprezentace a podnikatelské svazy.

Dámy a pánové, přestože se nám v Akademii věd a na jejích pracovištích podařilo v uplynulých letech dosáhnout řady vynikajících výsledků, musím vyjádřit politování nad tím, že značnou část našeho úsilí jsme museli a stále musíme věnovat zápasu s mylnými a ve svých důsledcích škodlivými představami o tom, jak by měla fungovat oblast vědy a výzkumu v České republice a jak by měl být řízen a zajišťován její další rozvoj. Za této situace považuji za nezbytné upozornit na tomto místě alespoň na jeden z významných aspektů: domnívám se totiž, že tím nejzásadnějším a dlouhodobým problémem systému české vědy a vzdělávání je skutečnost, že v části české společnosti a její politické reprezentace je stále ještě hluboce zakořeněna zjednodušená představa o vědě a vzdělání jako primárně výrobní síle. V důsledku tohoto způsobu myšlení, které kupodivu přetrvává i po listopadové změně politického režimu, jsme neustále konfrontováni se snahami zavádět do akademického prostředí primitivní manažerismus, který vede k naprosto zploštělému pohledu na svět vědy a jeho důsledkem je navíc byrokratizace vědecké práce a s tím spojené ohrožení schopnosti univerzit a pracovišť Akademie věd provádět skutečně špičkový výzkum.

Z mylné představy, že stát a vědci, tj. veřejná sféra, jsou zodpovědní za to, zda a jak, a dokonce jak úspěšně firmy inovují své výrobky, vycházela do jisté míry i již zmíněná Reforma systému výzkumu, vývoje a inovací v České republice z roku 2008. Jedním z jejích důsledků je skutečnost, že v současnosti jsou ze stagnujících veřejných prostředků na vědu ve výši zhruba 26 miliard korun ročně dotovány aktivity podnikatelského sektoru ve výši téměř 5,5 miliardy korun, což představuje více než 20 % z celkového objemu těchto ročních výdajů. To je vysoký poměr už proto, že je téměř dvojnásobkem průměru Evropské unie. Zarážející je rovněž to, že pouze 1,8 % podnikatelských výdajů na výzkum, což je necelých 600 milionů korun, směřuje k podpoře vědecké práce na vysokých školách a veřejných výzkumných institucích. Uvedený řádový rozdíl jasně signalizuje problémy jak v oblasti vědní politiky, tak v určité části podnikatelského sektoru, jenž bez kontaktu s vědou a výzkumem prakticky není schopen zvyšovat vlastní inovační výkonnost.

Dalším příznačným projevem uvedeného způsobu uvažování o oblasti vědy a výzkumu v tomto státě je i nedávno prezentovaný dokument Svazu průmyslu a dopravy České republiky s názvem „Opatření na podporu konkurenceschopnosti v oblasti VaVaI“. Tento dokument bohužel a zcela doložitelně přináší řadu nepodložených či zkreslujících tvrzení, na jejichž základě jsou však navrhována dalekosáhlá opatření, jako např. „vybudovat integrovaný systém řízení vědy spojením ústavů AV ČR s vysokými školami a sladit jej s reformou vysokých škol tak, aby tento systém umožnil podstatně větší rozvoj excelentních ústavů a zánik slabých institucí“. Typická pro tyto návrhy je absence jakékoliv seriózní analýzy situace, včetně věcného zdůvodnění, v čem je současný stav nevyhovující a jaké zásadní zlepšení by navrhované změny měly přinést. Je s tím spojena i snaha o nové přerozdělení veřejných finančních zdrojů určených primárně do oblasti vědy a výzkumu. Jsem přesvědčen, že právě takováto řešení by vedla k další ztrátě tak často skloňované konkurenceschopnosti, které jsme bohužel svědky u řady podnikatelských subjektů, a to také v důsledku rezignace na podporu vlastního výzkumu a rozvoj inovativního potenciálu.

Abych však tuto část svého vystoupení uzavřel s alespoň mírným optimismem, dovoluji si, jistě nejen za sebe, vyjádřit naději, že v příštích letech budeme mít více času na seriózní práci, tvůrčí vědeckou činnost a řešení skutečných problémů Akademie věd a systému české vědy a vzdělávání. Jsem přesvědčen, že právě kvalitní výzkum a rozvoj vědy a vzdělanosti v České republice představují ve střednědobém i dlouhodobém výhledu (nikoli jen v horizontu roční účetní závěrky) velmi efektivní investice a zásadně posilují nejen ekonomický, ale i kulturní a sociální potenciál státu – tj. jeho civilizační konkurenceschopnost. A právě proto je třeba věnovat pozornost nejen otázkám dostupnosti vzdělání či kvality vykazovaných výsledků, ale i naléhavé potřebě posílit veřejnou podporu vědy a vzdělanosti.

Zpráva o činnosti Akademické rady

Vážené členky a členové Akademického sněmu, vážení hosté, dámy a pánové, nyní mi dovoluji stručně připomenout činnost Akademické rady v období od XLI. zasedání Akademického sněmu v prosinci 2012. Podrobnou zprávu jste obdrželi v písemných podkladech, a to včetně výroční zprávy Akademie věd, v níž najdete konkrétní informace o našich hlavních aktivitách v loňském roce, proto se zde mohu omezit jen na shrnutí toho nejpodstatnějšího.

Jako každým rokem v tuto dobu, i letos věnujeme velkou pozornost záležitostem kolem návrhu výdajů státního rozpočtu České republiky na výzkum, vývoj a inovace na rok 2014 s výhledem na léta 2015 a 2016. Pozitivní zprávou je, že podle usnesení z 280. zasedání RVVI pracovní skupina pro rozpočet připravuje jeho prorůstovou variantu. Další jednání o rozpočtu budou probíhat v nejbližších dnech a týdnech, o aktuálním vývoji vás budeme průběžně informovat.

Stejně jako na posledním jednání sněmu musím bohužel konstatovat, že evergreenem práce Akademické rady se v posledních letech stala kritická stanoviska a připomínky k Metodice hodnocení výsledků výzkumných organizací, která již nyní existuje ve verzi M2013 jako osmá od roku 2004. Je všeobecně známo, že patřím k jejím zásadním odpůrcům, nehodlám zde však znovu rozvádět naše argumenty, které jsem při různých příležitostech opakovaně předkládal a jež nikdy nebyly

relevantním způsobem zpochybněny, bohužel však ani reflektovány. Zásadní připomínky a stanoviska jsme uplatnili v rámci mezirezortního připomínkového řízení minulý týden. Dovolím si pouze podotknout, že není sporu o tom, že česká věda potřebuje hodnotící systém, ale musí jít o systém, který bude motivovat ke kvalitě, nikoliv ke kvantitě, průměrnosti a neetickému chování. Věřím, že ke zlepšení situace přispěje projekt „Efektivní systém hodnocení a financování výzkumu, vývoje a inovací v ČR“, který jako tzv. Individuální projekt národní (IPn Metodika) realizuje Ministerstvo školství.

Kolegové z Akademické rady se dále účastnili prací na novele zákona č. 130/2002 Sb., o podpoře výzkumu, vývoje a inovací z veřejných prostředků. Jak jsem již zmínil, zdá se, že připravovaná tzv. technická novela (zpracovávají se ještě dvě další) by mohla otevřít cestu k postupné eliminaci vlivu kafemlejnku na poskytování institucionální podpory. Materiál má být předložen koncem března ke schválení Radě a poté postoupen na jednání vlády. Po zkušenostech z posledních let bych chtěl projevit opatrný optimismus, že se ledy snad brzy pohnou.

Dovolte mi, abych se na tomto místě také krátce vyjádřil k připravovaným legislativním změnám v systému vysokoškolského vzdělávání. Máme za to, že koncepční pojetí vzdělávání v České republice s užším zaměřením na vysoké školy neumožňuje definovat roli Akademie věd i dalších institucí ve vysokoškolském vzdělávání a účelně využít jejich značný vzdělávací potenciál. Diskutovaný koncept je tak z uvedeného hlediska neúplný, neboť nesystémově pomíjí řadu dalších institucí aktivně působících v oblasti terciárního vzdělávání v České republice. Akademie věd by zároveň přivítala rozsáhlejší změny v současném pojetí doktorského studia v České republice tak, aby byl vhodně využíván potenciál pracovišť Akademie věd. Jsme stále připraveni vést v tomto ohledu věcnou a konstruktivní diskusi.

Akademie věd obecně vítá každou rozumnou změnu v této věci, která bude vytvářet lepší podmínky pro spolupráci mezi jejími ústavy a pracovišti na vysokých školách. Z tohoto hlediska také podporujeme myšlenku konsorcií, ve kterých by se kapacity vysokých škol a veřejných výzkumných institucí účelně spojovaly. Není však vůbec jasné, proč by zakládaná konsorcia měla mít status samostatných právnických osob. Dosavadní zkušenosti ukazují, že společná pracoviště Akademie věd a univerzit mohou velmi úspěšně a užitečně existovat i bez této podmínky. Status právní subjektivity by jen zvýšil administrativní zátěž a ztížil realizaci aktivit společných pracovišť.

Velmi kriticky pohlížíme rovněž na myšlenku umožnit zřízení veřejných výzkumných institucí veřejným vysokým školám. Právní formy „veřejná vysoká škola“ a „veřejná výzkumná instituce“ byly do zákonů zavedeny právě proto, že se jedná o odlišný charakter činnosti, a zejména o odlišný charakter právního zakotvení vysokoškolského a akademického výzkumu. Je proto zcela protismyslné, aby veřejné školy nakonec svůj výzkum takto „delimitovaly“ do podřízených organizací. Máme za to, že zřizovatelem může být i při současně platné právní úpravě Ministerstvo školství, což představuje systémové řešení.

Musím se bohužel velmi kriticky vyjádřit i k poslednímu vývoji v Grantové agentuře ČR. Vzhledem k poklesu průměrné úspěšnosti podaných návrhů projektů hluboko

pod 20 %, dochází k tomu, že nejsou přijímány k financování ani velmi kvalitní projekty. Další pokles tohoto ukazatele lze očekávat v souvislosti s uváděním nových výzkumných center do provozu. Hrozí tak, že během několika málo let nebude mít Grantová agentura ČR dostatek finančních prostředků na zahajování nových projektů, což by mělo devastující účinek na celý český základní výzkum. Akademická rada se proto připojila na svém 52. zasedání dne 19. února 2013 k výzvě Vědecké rady AV ČR, v níž žádá vládu České republiky, aby se neprodleně začala zabývat touto situací s cílem stabilizovat základní výzkum.

Pokud jde o evropskou agendu Akademické rady, považuji za důležité připomenout, že se průběžně účastníme přípravy České republiky na budoucí programovací období, zahrnující víceletý finanční rámec, který mj. stanoví výši rozpočtu na výzkum, vývoj a inovace na léta 2014–2020. Z pohledu Akademie věd je zvláště důležitý Operační program „Výzkum, vývoj a vzdělávání“ v gesci Ministerstva školství a Operační program „Praha – pól růstu“, jehož řídicím orgánem je Magistrát hl. m. Prahy. Na počátku letošního roku byl ustaven Řídicí výbor OP „Výzkum, vývoj a vzdělávání“ a pracovní skupiny, které jsou zaměřené na řešení jednotlivých prioritních os. V rámci zjišťování absorpční kapacity budoucího OP „Výzkum, vývoj a vzdělávání“ proběhl na konci roku 2012 a počátkem roku 2013 „Prescreening VaV a VŠ“, který mapoval projektové záměry pro tento Operační program. Akademická rada pečlivě sleduje vývoj v této oblasti a aktivně se účastní, prostřednictvím svých zástupců, jednání a diskusí s cílem dosáhnout toho, aby národní dokumenty obsahovaly priority a návazná konkrétní opatření v souladu se zájmy pracovišť Akademie věd.

Tolik stručně k naší práci v uplynulém období, za kterou bych chtěl poděkovat všem, kteří se na ní aktivně podíleli.

Výsledky výzkumné činnosti

Vážené kolegyně a kolegové, v další části vystoupení mi dovoluete obrátit společnou pozornost k výsledkům naší výzkumné práce. Přehled malé části z nich máte na obrazovce před sebou – já zde, jako ostatně vždy, zmíním jen jeden subjektivně vybraný výsledek za každou vědní oblast.

Oblast věd o neživé přírodě

Skupině z Fyzikálního ústavu se ve spolupráci s finskou univerzitou v Oulu podařilo prokázat vznik feromagnetického rozhraní mezi nemagnetickými materiály s nerovnováhou nábojů. I když se jedná o jev zajímavý především z hlediska základního výzkumu, jeho praktický význam není zanedbatelný. Umožňuje totiž návrh nových materiálů, které vykazují zároveň magnetické a feroelektrické uspořádání bez nutnosti použití magnetických prvků.

Oblast věd o živé přírodě a chemických věd

Badatelům ze společné laboratoře Ústavu organické chemie a biochemie a Vysoké školy chemicko-technologické ve spolupráci s mezinárodním týmem vědců se podařilo publikovat významný výsledek v prestižním odborném časopise Nature, který může znamenat další krok v boji s HIV. Pro léčbu pacientů nakažených HIV je

totiž obvykle nutná kombinace tří různých látek (inhibitorů), tj. sloučenin blokuujících klíčové kroky v životním cyklu tohoto viru. Aby však po čase nezačal být odolný k některé z těchto složek, je třeba hledat stále nové a nové inhibitory. Právě tomu může napomoci práce zmíněného mezinárodního vědeckého týmu.

Oblast humanitních a společenských věd

V Centru mediévistických studií Filosofického ústavu byla publikována kniha „Lucemburkové. Česká koruna uprostřed Evropy“ jako další svazek monumentální ediční řady Nakladatelství Lidové noviny. Ačkoli chronologickou osnovu knihy tvoří politické dějiny, její rovnocennou součástí jsou výklady věnované vzdělanosti, kultuře a umění, jež ve vzácné symbióze představují dědictví lucemburské éry. Na výpravné knize, obsahující více než 600 ilustrací, se podílelo více než pět desítek předních odborníků na lucemburské období.

Strategie dalšího rozvoje Akademie věd ČR

Vážené dámy a pánové, vážení hosté, v závěru svého vystoupení bych rád přednesl několik poznámek ke Strategii rozvoje Akademie věd v následujících letech.

Hovořil jsem o řadě problémů v oblasti vědy a výzkumu v České republice a v tomto kontextu o situaci a postavení pracovišť Akademie věd. Kriticky jsem se vyjádřil také k řadě otázek a trendů, s nimiž jsme konfrontováni. Jsem ovšem přesvědčen o tom, že povinností vedení Akademie věd je rovněž – a snad především – hledat vhodné formy organizace vědecké práce, které by odpovídaly proměňujícím se podmínkám a aktuálnímu vývoji vědních oborů, a konec konců i vývoji a proměnám společnosti na počátku 21. století.

V uplynulých dnech a měsících jsme proto hodně času věnovali diskusím o Strategii dalšího rozvoje Akademie věd a jejích pracovišť. Na úrovni předsednictev Akademické a Vědecké rady jsme se shodli na tom, že základním cílem nové strategie musí být, i s ohledem na dosavadní vědecké renomé Akademie věd, zvýšení jejího vědeckého výkonu, a to vytvořením koherentního programu Akademie věd jako celku, který by reflektoval aktuální trendy světové vědy a vývoje poznání a zároveň reagoval na základní společenské výzvy v oblasti vědy a výzkumu. Soustředění výzkumných kapacit Akademie věd ve vybraných strategických směrech výzkumu, a to napříč širokým spektrem jednotlivých vědních oborů, by mělo zvýšit efektivitu vědecké práce v Akademii, jednoznačně ji směřovat k badatelské excelenci a v českém prostředí jí i pro budoucnost zajistit postavení nezastupitelné a nezpochybnitelné instituce.

Jsem přesvědčen, že má-li Akademie věd a soustava jejích pracovišť plnit své poslání a funkci i v dynamice proměn v 21. století, je třeba hledat nové perspektivy a pohledy na orientaci výzkumu a vědecké práce, posilovat identitu neuniverzitního výzkumu na pracovištích a současně klást důraz na synergii badatelských programů. K úvahám o dalším směřování ovšem patří – a to více než kdykoliv v minulosti – potřeba vhodně prezentovat uvažované kroky směrem k široké veřejnosti, a to také proto, že ukazatele společenské relevance vědy a výzkumu nabývají mimo jiné na významu jako kritérium jejich financování.

V úvodních větách svého dnešního zamyšlení nad uplynulým čtyřletím jsem nikoli náhodou vyzdvihl roli české veřejnosti v kritických okamžicích na jaře roku 2009. Jednoznačně se totiž prokázalo, že právě podpora veřejnosti je pro existenci Akademie věd a úspěšný rozvoj jejích pracovišť zásadní. Jde totiž o to, že pozice vědy a výzkumu v demokratické společnosti je do značné míry závislá na tom, zda a nakolik se podaří přesvědčit veřejnost a její reprezentaci o tom, že investice do výzkumu jsou významné pro prosperitu naší země. Zavedení koordinovaného programu výzkumu Akademie věd, který bude mimo jiné reagovat i na konkrétní problémy české společnosti, považuji tedy i za výraz odpovědnosti Akademie věd vůči české veřejnosti – a to také proto, že právní zakotvení našich pracovišť je založeno na statutu veřejných výzkumných institucí, jejichž činnost je podporována z veřejných zdrojů, určena veřejnosti a kontrolována veřejností.

Je zřejmé, že Česká republika jako malá země nemá dostatečné kapacity a prostředky na to, aby uskutečňovala excelentní výzkum ve všech hlavních směrech a oblastech vědy. Akademie věd však zároveň nesmí rezignovat na sledování vývoje světové vědy a jejích hlavních trendů a perspektivních směrů, protože jediné interakce s kvalitními výsledky světové vědy umožňuje odpovídajícím způsobem reagovat na aktuální informace a včas orientovat vědeckou práci směrem k novým a slibným tématům. S ohledem na nezbytnost efektivního využívání veřejných zdrojů i výzkumných kapacit musí proto Akademie věd ve své činnosti podporovat ty oblasti vědeckého výzkumu, které v našich podmínkách prokázaly svoji životaschopnost a zároveň pravidelně přehodnocovat akcenty obsažené ve svých badatelských programech.

Nyní si vás dovoluji stručně informovat o postupu prací na nové Strategii Akademie věd. Na snímku vidíte aktuální strukturu základních výzkumných směrů a výzkumných okruhů Akademie věd – upozorňuji, že oproti schématu prezentovanému na prosincovém jednání Akademického sněmu je zde nově zahrnuta infrastruktura výzkumu a experimentální zařízení. Zároveň došlo ke zrušení hranic mezi jednotlivými výzkumnými směry i dílčími okruhy výzkumné činnosti – našim záměrem je poukázat nejen na horizontální provázanost řady výzkumných témat, ale také na vertikální provázanost základního a aplikovaného výzkumu. V souladu s tímto záměrem jsme se již pokusili formulovat konkrétní výzkumné programy, jak je patrné z následujících dvou snímků. Zdůrazňuji, že jde o pracovní návrh základní struktury výzkumné činnosti Akademie věd, který byl před několika dny předložen k diskusi a připomínkám všem pracovištím Akademie věd, takže zde prezentovaný návrh si v žádném případě nečiní nárok na úplnost. Rozvíjený strategický model také konzultujeme s vedením CNRS a Helmholtzovy společnosti. Předpokládáme, že návrh strategie bude zaslán pracovištím Akademie věd ke konzultacím a dalším připomínkám v průběhu května, a to s cílem vést o všech aspektech připravované strategie transparentní a zcela otevřenou diskusi. Vyzývám proto ředitele a další představitele pracovišť Akademie věd, aby se přípravy strategie aktivně zúčastnili.

Dovolte, abych na tomto místě zdůraznil, že se jedná o počátek dlouhodobého procesu – přípravu nové strategie považuji za jeden z klíčových úkolů pro příští Akademickou radu. Konečné rozhodnutí v této věci bude samozřejmě příslušet Akademickému sněmu.

Vážené členky a členové Akademického sněmu, vážení hosté, dámy a pánové, blíží se k závěru svého vystoupení. Dovolte mi, abych vám všem ještě jednou upřímně poděkoval za podporu a pomoc, kterou jste v uplynulých čtyřech letech poskytovali jak mně osobně, tak i ostatním členům Akademické a Vědecké rady. Zvláště děkuji svým nejbližším spolupracovníkům – členům Akademické rady, Vědecké rady, ředitelům pracovišť i pracovníkům Kanceláře Akademie věd a Střediska společných činností. Zároveň přeji členům nové Akademické rady i Vědecké rady, které si dnes zvolíte, a samozřejmě vám všem mnoho úspěchů ve vaší další práci pro rozvoj vědy a výzkumu v České republice.

Děkuji vám za pozornost.

XLII. zasedání Akademického sněmu AV ČR

19. března 2013

Jiří Drahoš
předseda Akademie věd ČR

- Úvod
- Zamyšlení nad situací AV ČR v uplynulých čtyřech letech
- Zpráva o činnosti Akademické rady v období od XLI. zasedání Akademického sněmu
- Strategie dalšího rozvoje AV ČR
- Závěr

Zhodnocení situace AV ČR 1/3

Od mimořádného Akademického sněmu v červnu 2009 jsme se svou prací snažili přispět k:

- odvrácení hrozby destabilizace systému vědy a výzkumu v ČR a propadu financování AV ČR, ohrožujícím dokonce i samu existenci jejích pracovišť;
- zachování demokratického charakteru řízení AV ČR, ale se současným zvyšováním odpovědnosti nás všech za kvalitu dosahovaných vědeckých výsledků;
- zajištění postavení AV ČR a jejích pracovišť jako institucí nejen vědecky respektovaných, ale také dostatečně viditelných ve veřejném prostoru;
- maximální svobodě vědeckého bádání, v níž by tvořivá aktivita nebyla blokována překážkami politickými a byrokratickými.

Zhodnocení situace AV ČR 2/3

Dále jsme usilovali o:

- omezení vlivu Metodiky hodnocení na výši institucionální podpory;
- rozvoj spolupráce s VŠ (např. Společné prohlášení předsednictev AV ČR, ČKR a RVŠ o užší vzájemné spolupráci);
- zajištění výzkumné činnosti AV ČR z hlediska technického a přístrojového vybavení;
- zvýšení vědeckého výkonu AV ČR (lze dokumentovat např. počtem prací a citací ve WoS);
- podporu kontaktů s průmyslem.

Zhodnocení situace AV ČR 3/3

Zároveň jsme se potýkali s:

- nekvalifikovanými a ve svých důsledcích škodlivými představami o úloze vědy a vzdělání ve společnosti;
- dopady Reformy systému výzkumu, vývoje a inovací v ČR z roku 2008;
- nedostatky v komunikaci s oficiálními reprezentacemi průmyslové sféry, jejichž konkrétním projevem jsou např. opatření navrhovaná Svazem průmyslu a dopravy ČR – „vybudovat integrovaný systém řízení vědy spojením ústavů AV ČR s VŠ ...“.

Zpráva o činnosti Akademické rady

- Státní rozpočet ČR na VaVal (2014-2016)
- Metodika hodnocení výsledků výzkumných organizací (platná pro léta 2013 až 2015)
- Novela zákona č. 130/2002 Sb., o podpoře VaVal z veřejných prostředků
- Legislativní změny v systému vysokoškolského vzdělávání
- Kritická situace v Grantové agentuře ČR
- Evropská agenda

Usnesení RVVI:

- ukládá zpravodaji a pracovní skupině pro rozpočet připravit **prorůstový návrh rozpočtu**;
- ukládá 1. místopředsedkyni Rady, hlavnímu vědeckému poradci a zpravodaji pro rozpočet, aby návrh projednali s předsedou Rady;
- ukládá sekretariátu Rady informovat poskytovatele o odložení termínu jednání zástupců Rady se správci rozpočtových kapitol o návrhu výdajů na VaVal 2014-2016.

Metodika hodnocení 2013

Základní principy Metodiky 2013:

- oborové hodnocení **jednotlivých výsledků**;
- rozdělení výsledků na **základní a aplikované**;
- vymezení **přípustných výsledků a jejich zastoupení** v jednotlivých oborech;
- zavedení zásadně **jiného způsobu hodnocení** výsledků aplikovaného výzkumu;
- zavedení **pilíře tzv. „excellence“**;

jsou všechny chybné a v rozporu s praxí ve světě i rámcem zadání projektu IPn Metodika v gesci MŠMT.

Novela zákona č. 130/2002 Sb.

Usnesení RVVI:

- schvaluje Variantu 1, tj. předložit jednotlivé návrhy samostatně tak jak budou postupně zpracovány;
- schvaluje kompromisní znění § 7 odst. 6 a stávající účinné znění § 35 odst. 7;
- ukládá zpravodajům a sekretariátu Rady, aby materiál dle schválené varianty dopracovali a předložili na 281. zasedání Rady dne 29. března 2013 ke schválení.

Legislativní změny VVŠ

Problematika vztahů mezi AV ČR a VVŠ:

- zakotvit rovný partnerský vztah mezi VVŠ a VVI;
- umožnit vybraným VVI samostatně uskutečňovat doktorské studijní programy;
- uzákonit obnovenou vědeckou hodnost „doktor věd“ (DSc.);
- vyjasnit právní postavení konsorcií VVŠ a VVI;
- **kriticky hledíme na myšlenku umožnit zřizování nových VVI také veřejným VŠ.**

Kritický vývoj v GA ČR:

- pokles průměrné úspěšnosti podaných návrhů projektů pod 20 % – k financování nejsou přijímány ani velmi kvalitní projekty;
- ohrožení základního výzkumu, které se v delším časovém horizontu nutně promítne i do vývoje konkurenceschopnosti ČR;
- výzva Vědecké rady AV ČR vládě ČR, aby se neprodleně začala zabývat touto situací s cílem stabilizovat základní výzkum.

Příprava víceletého finančního rámce 2014-2020:

- Operační program „Výzkum, vývoj a vzdělávání – VVV“ v gesci MŠMT;
- Operační program „Praha – pól růstu“ v gesci Magistrátu hl. m. Prahy;
- „Prescreening VaV a VŠ“ – mapování projektových záměrů pro OP VVV.

Výsledky výzkumné činnosti 1/3

Oblast věd o neživé přírodě

- Prokázán vznik feromagnetického rozhraní mezi nemagnetickými materiály s nerovnováhou nábojů. Lze využít při návrhu materiálů, které vykazují zároveň magnetické a feroelektrické uspořádání bez nutnosti použití magnetických prvků.
- Bylo ukončeno několik experimentů z oblasti kvantového zpracování informace s využitím stavů jednotlivých fotonů. Experimenty mohou přispět k šifrování důvěrné komunikace a obohatit metody kvantového počítání.
- Byly získány nové poznatky, které umožní efektivnější úpravu vody s obsahem organických látek produkovaných sinicí *Microcystis aeruginosa*.
- Bylo dosaženo řady výsledků důležitých pro matematické modelování v geoaplikacích.

Výsledky výzkumné činnosti 2/3

Oblast věd o živé přírodě a chemických věd

- Další krok v boji s HIV - ve spolupráci s mezinárodním týmem byly získány poznatky, které umožní hledat nové inhibitory, tj. sloučeniny blokuující klíčové kroky v životním cyklu tohoto viru. Publikováno v prestižním odborném časopise Nature.
- Výzkum mitochondriálních onemocnění přinesl významné výsledky pro objasnění molekulárních mechanismů patogeneze a pro strategii budoucí léčby lidských mitochondriálních poruch.
- Laboratorní experimenty s ledovými nanočásticemi přinesly poznatky pro lepší pochopení procesů, jako je např. vznik polárních stratosférických mraků souvisejících s ozonovou dírou.
- Dlouhodobá spolupráce vědeckých laboratoří z Austrálie, USA, Velké Británie a ČR vedla k vyřešení krystalové struktury insulínu navázaného na jeho receptor. Publikováno v prestižním odborném časopise Nature.

Výsledky výzkumné činnosti 3/3

Oblast humanitních a společenských věd

- Monografie: *Lucemburkové. Česká koruna uprostřed Evropy*, F. Šmahel, L. Bobková, Praha 2012, 930 s.
- Topografická soupisová práce: *Umělecké památky Prahy. Velká Praha A–L*, P. Vlček a kol., Praha 2012, 1080 s.
- Monografie: *Církev a společnost raného novověku v Čechách a na Moravě*, J. Mikulec a kol., Praha 2013, 518 s.
- Monografie: *Jihočeské vánoce – vánoční písně, koledy, obyčeje a betlémy z jižních Čech, Vysočiny a Pošumaví*, L. Tyllner, Praha 2012, 221 s.
- Monografie: *Istorik iskusstva Nikolaj Lvovič Okunev (1885-1949), Žiznennyj puť i naučnoe nasledie*, J. Jančárková, Heidelberger Publikationen zur Slavistik: Peter Lang Verlag, 2012, 318 s.

Návrh Strategie rozvoje AV ČR 1/4

Východiska diskuse ke Strategii:

- Stírání hranic mezi tradičními kategoriemi vědecké práce
- Prudký rozmach nových vědních disciplín a technologií
- Zrychlování proměn ve společnosti
- Globalizace a s ní související internacionalizace světové ekonomiky
- Vztah vědy, vzdělání a nových technologií – jeden z hlavních faktorů civilizační konkurenceschopnosti každé společnosti
- Závěry hodnocení výzkumné činnosti pracovišť AV ČR

Návrh Strategie rozvoje AV ČR 2/4

Strategie rozvoje Akademie věd ČR pro období 2014–2020

Základní výzkumné směry

Hranice poznání

Proměny společnosti a globální výzvy

Špičkové technologie

Výzkumné okruhy

Struktura hmoty a vesmíru

Matematika a informatika

Buňky a organismy

Zdraví člověka

Společnost a komunikace

Paměť a kultura

Země, příroda a člověk

Zdroje a využití energie

Nové materiály a technologie

Infrastruktura
a experimentální zařízení

Návrh Strategie rozvoje AV ČR 3/4

Výzkumné programy

1. Struktura hmoty a vesmíru

- 1.1 Struktura hmoty a vlastnosti sil na jaderné a subjaderné úrovni
- 1.2 Struktura a vývoj vesmíru
- 1.3 Země jako objekt

2. Informatika a matematika

- 2.1 Matematika a její interakce s přírodními, technickými a sociálními i humanitními obory výzkumu
- 2.2 Počítačové vědy, informační technologie a bezpečnost
- 2.3 Matematika a teorie přírodních věd

3. Buňky a organismy

- 3.1 Poznání a využití buněčného metabolismu a jeho regulace
- 3.2 Diagnostika poruch v mechanismech životně důležitých procesů
- 3.3 Genomika modelových a dalších organismů a její aplikace
- 3.4 Etické aspekty využití genetického inženýrství

4. Zdraví člověka

- 4.1 Molekulární a buněčné základy závažných onemocnění a možnosti moderních terapií
- 4.2 Sociální a psychologické aspekty zdraví

5. Společnost a komunikace

- 5.1 Proměny a vývoj společnosti
- 5.2 Věda ve společnosti
- 5.3 Jazyk a komunikace
- 5.4 Filosofické, sociální a právní aspekty znalostní společnosti

Návrh Strategie rozvoje AV ČR 4/4

Výzkumné programy

6. Paměť a kultura

- 6.1 Počátky a preddějinný vývoj člověka
- 6.2 Český dějinný prostor v evropském kontextu
- 6.3 Prameny hmotné a duchovní kultury, jejich zpřístupnění a ochrana
- 6.4 Slovesné, výtvarné a hudební umění jako společenský a kulturní fenomén

7. Země, příroda a člověk

- 7.1 Biodiversita, struktura a evoluční vztahy
- 7.2 Klimatická změna a proměny krajiny
- 7.3 Prevence, předpověď a zmírňování následků přírodních katastrof
- 7.4 Zdroje a využití nerostných surovin

8. Zdroje a využití energie

- 8.1 Jaderná energetika, jaderná fúze a bezpečnost
- 8.2 Nové procesy a technologie pro zdroje a konverzi energie

9. Nové materiály a technologie

- 9.1 Pokročilé materiály a jejich vlastnosti
- 9.2 Technologie v materiálovém výzkumu
- 9.3 Makromolekulární a supramolekulární látky
- 9.4 Struktura a reaktivita molekul a látek
- 9.5 Techniky, nástroje a diagnostika pro špičkové technologie
- 9.6 Vývoj procesů a technologií šetrných k životnímu prostředí
- 9.7 Biomolekuly a léčiva
- 9.8 Biomateriály

Děkuji za pozornost